

УДК 330.1+338.1

ЕВОЛЮЦІЯ АГРАРНИХ ТЕОРІЙ КОЛИВАНЬ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ**Грабинська І.В., к.е.н.***Львівський національний університет імені Івана Франка*

З'ясовано існуючі підходи та труднощі класифікації теорій економічних коливань, а також місце аграрної теорії економічних циклів у загальній архітектурі макроекономічної науки. Досліджено історичні умови зародження, напрямки розвитку аграрної теорії ділових циклів та її вплив на розвиток сучасної макроекономічної теорії. Американський економіст українського походження В.Тимошенко зробив помітний внесок у розвиток цієї теорії. Проаналізовано основні положення теоретичної концепції В.Тимошенка. На основі проведених розрахунків «індексу Тимошенка» для економіки України у 2000-2014 рр., зроблено висновок про те, що основні положення аграрної теорії ділових циклів можуть бути використані у прогнозуванні та аналізі причин і наслідків коливань ділової активності у країнах із великою питомою вагою сільського господарства у галузевій структурі. За таких умов коливання обсягів сільськогосподарського виробництва можуть справляти вплив на виробничу функцію, рівень доходів, обсяг інвестицій, а отже – і економічне зростання.

Ключові слова: конвенціоналізм, ортодоксальні теорії, парадигма, економічні коливання, ділова активність, макроекономічна нестабільність, екстернальні теорії, «індекс Тимошенка».

UDC 330.1+338.1

THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL THEORIES OF BUSINESS FLUCTUATIONS**Hrabynska Iryna, PhD in Econ.Sc.***Ivan Franko National University of Lviv*

The existing approaches and difficulties of grading of economic fluctuations' theories are described in this article. The agricultural theory of business cycles has been placed in the overall architecture of macroeconomic science. Author has studied historical conditions of the origin, directions of development of agricultural theory of the business cycles and its impact on the development of modern macroeconomic theory. American economist that had Ukrainian origin V.Tymoshenko made a significant contribution to the development of this theory. The basic theoretical V.Tymoshenko's concept is analyzed in this article. Based on the calculations of the «Tymoshenko's index» for Ukraine's economy in 2000-2014, author has made a conclusion that the main provisions of agricultural theory of business cycles can be used in predicting and

© Грабинська І.В., к.е.н., 2015

analysing the causes and effects of fluctuations in business activity in countries with a large portion of the agriculture in the industrial structure. Under these conditions, fluctuations in agricultural production are able to have influence on the production function, income, investment, and, therefore, economic growth.

Keywords: conventionalism, orthodox theory, paradigm, economic fluctuations, business activity, macroeconomic instability, externalities theories, crop cycle, «Тymoshenko's index».

Актуальність теми. Об'єктивні процеси, що відбуваються як у глобальній економіці, так і в господарській системі України створюють передумови коливань ділової активності, які, за висловом М. Тугана-Барановського, «... залежать не лише від випадкових причин, властивих певному історичному моменту, а й від постійно діючих, загальних причин, властивих сучасному культурно-історичному ладу» [7, с.153]. Це явище простежується у ринковій економіці з першої чверті XIX ст. і з цього часу економісти намагаються його ж пояснити.

Аналіз попередніх наукових досліджень. Становленню сучасних уявлень про природу циклів та криз передували роботи не одного покоління економістів. Нагромаджений вагомий теоретичний доробок в цій галузі за останні два століття сприяв тому, що сьогодні проблема циклів та криз належить до центральних в економічній теорії та складає важливу складову світової історії економічної думки.

Серед дослідників коливань ділової активності у XIX ст. були Ж.Б. Сей, Д. Рікардо, Дж. Вільсон, В. Беджгот, У.С. Джевонс, К. Маркс, К. Жуглар, Ж.де Сісмонді, К. Родбертус, Т. Мальтус, Дж. Міль, Є. Дюрінг та інші. Наприкінці XIX ст. теорію коливань ділової активності розвивав М.І. Туган-Барановський, у XX ст. – Є. Слуцький, А. Шпітгоф, Дж. Кейнс, Й. Шумпетер, Н. Кондратьєв, І. Фішер, Дж. Кларк, А. Пігу, Р. Гоутрі, Ф. фон Гайек, Е. Ліндаль, Дж. Робертсон та інші.

Критичному аналізу теорій ділових циклів присвячені роботи Ю. Бажала, А. Гальчинського, Г. Кліміної, Л. Тведе, Ф. Клейна, Е. Боема, Т. Гола та ін. У сучасній економічній науці налічуються десятки теорій, які намагаються пояснити причини коливань ділової активності і на цій основі визначити дієві заходи подолання їх негативних наслідків, що потребує додаткового аналізу існуючих теорій та їхньої систематизації.

Мета роботи – простежити та проаналізувати еволюцію поглядів на аграрні теорії коливань ділової активності представників різноманітних шкіл та напрямів світової економічної думки та запропонувати їх класифікацію.

Викладення основного матеріалу дослідження. В економічній літературі присутні різноманітні підходи щодо класифікації такої широкої палітри теорій. Насправді класифікація існуючих теорій виявилась не такою простою справою, оскільки багато з них мають еkleктичний характер, і поєднують різні чинники та підходи. Як зауважив Р.Гордон, є можливість класифікувати теорії, але «небезпечно класифікувати теоретиків» [10, р.307]. Водночас, деякі вчені притримуються певного єдиного пояснення, виключаючи всі інші можливі гіпотези. При класифікації теорій, ми змушені враховувати цей момент. Адже будь-яка теорія, що має на меті пояснити циклічний процес у економіці, мусить брати до уваги велику кількість чинників. Один або два можуть бути виділені серед інших, які пояснюють причину економічного спаду, але це не означає, що інші чинники відкидаються, як такі, що не мають причинного значення для пояснення інших фаз циклу.

Історики економічної науки почасти трактують розвиток науки з позицій конвенціонізму, і для класифікації економічних теорій коливань ділової активності застосовують парадигмальний підхід. Так, наприклад, теорії поділяють на *ортодоксальні* та *гетеродоксальні*. Перші пов'язують із неокласичною, маржиналістською, новокласичною парадигмою, яка стала провідною теоретичною конструкцією у сучасній економічній науці. Одночасно виділяють гетеродоксальні до яких відносять марксистську, неомарксистську, інституційну, посткейнсіанську теорії.

Однак економісти все частіше схиляються до думки про те, що існуючі теорії економічних коливань можна поділити на дві групи – *екстернальні* та *інтернальні*. Екстернальні теорії шукають основні причини коливань ділової активності у чинниках, які лежать за межами економічної системи [5, с.289]. Т. Гал, вказує, що до інтернальних теорій належать ті, які пояснюють економічні коливання як самогенеровані явища, тобто, що цикли повторюються періодично, завдяки впливу ендогенних факторів економічної системи і визначаються показником сукупної економічної активності.

Ряд існуючих теорій коливань ділової активності не можна однозначно віднести до категорії інтернальних чи екстернальних. Наприклад, інтернальні теорії можуть вимагати дії екзогенного чинника, який відновить (встановить, допоможе відновити) самогенеруючі функції економічної системи і сприятиме її поверненню до рівноваги. На думку Т. Гала, більшість теорій містять як ендегенні, так і екзогенні елементи. Для того, щоб класифікувати такі теорії, необхідно проаналізувати, які елементи (екзогенні чи ендегенні) є домінуючими [12, р.29].

Враховуючи сформульовані вище визначення, розглянемо сучасні існуючі класифікації. Т. Гал, класифікуючи ранні пояснюючі теорії коливань ділової активності та криз, виділив дві групи:

1. Ендегенні теорії (монетарні теорії; теорії недоспоживання (*underconsumption theory*); інвестиційні теорії; витратно-цінові теорії (*cost-price theory*);
2. Екзогенні теорії (аграрні теорії).

Детальніше пояснення екстернальних теорій зробили К. Даутен і Л. Валентіне [9, р.98]. Вони стверджують, що екзогенні теорії ділових циклів – це такі теорії, в яких циклічна природа ділової активності пояснена циклічною поведінкою певних зовнішніх факторів. В той же час логічно виникає запитання: які явища та коливання величини яких змінних належать до екзогенних? Ми можемо погодитися, що до зовнішніх факторів належать такі явища, як війни, відкриття нових ринків, відкриття великих родовищ золота чи інновації. Якщо простежити еволюцію економічних теорій, що пояснюють коливання ділової активності, то можна відзначити, що окремі вчені часто надавали екзогенним чинникам ендегенного характеру. Так, наприклад, відомий дослідник ділових циклів шведський економіст К.Г. Касель вважав відкриття покладів золота ендегенною чинником, оскільки зумовлює зниження ціни на золото та витрат на його видобування. Останнє сприяє розвитку розвідуванню та добування золота, вартість якого буде висока, коли інші ціни були низькі. Відповідно до теорії економічної динаміки Й. Шумпетера, обсяги інновацій строго залежить від фази ділового циклу, а отже можна вважати ендегенним фактором ділового циклу. Наведений приклад підтверджує, що не існує конкретно визначених правил для визначення, які фактори належать до ендегенних чи екзогенних. Це повністю залежить від тієї чи іншої теорії чи від теоретика. В основному, ми будемо притримуватись наступного

твердження: якщо коливання величини досліджуваної змінної можна пояснити з допомогою тієї чи іншої теорії, то ця змінна чи фактор вважається ендогенною, і навпаки, якщо при розгляді теорії ми не торкаємось дослідження поведінки чи зміни величини тієї чи іншої змінної, то остання вважатиметься екзогенною. Один чинник мати різне значення у різних теоріях.

На перший погляд так звані екстернальні пояснення ділових циклів виглядають легшими для сприйняття та розуміння. Оскільки усі коливання ділової активності спричинені впливом зовнішніх чинників. Особливо це стосується випадків, коли зовнішні збурення мають циклічний характер і цикли в економіці можуть бути пояснені впливами циклічних зовнішніх чинників. Ряд дослідників відносили саме до таких екзогенних чинників, яким притаманна певна циклічність і сільське господарство.

Розглянувши теоретичні дослідження коливань ділової активності вченими впродовж XIX – поч. XXI ст., ми можемо виявити як змінювались економічні передумови виникнення тих чи інших теорій, а й дослідити її еволюцію. Дослідники XIX ст., з'ясовуючи причини економічних коливань, брали до уваги такі екстернальні чинники, як вплив космічних факторів та метеорологічних умов на масштаби сільськогосподарського виробництва, яке відіграло в цей час важливу роль в економіці. З часом економісти більше уваги приділяли виявленню впливу коливань обсягів сільськогосподарського виробництва та світової кон'юнктури на ринках сільськогосподарської продукції на промисловість та динаміку макроекономічних показників у відкритій господарській системі. Не менш важливим аспектом у розвитку цієї теорії стали дослідження зворотнього впливу – коливань промислового виробництва на результативність аграрного сектору економіки.

Такі наукові розвідки вимагали від дослідників не лише глибокого аналізу макроекономічних процесів та явищ, механізмів функціонування ринкової економічної системи, а й застосування статистичних методів дослідження. Цей підхід до пояснення циклічних коливань у економіці також розвивали С. Первушин, Е. Гансен, В. Персонс, Л. Бін та інші. Одним із представників і головних теоретиків цього напрямку в економічній науці вважають відомого американського економіста українського походження В. Тимошенка (1885-1965). Все це сприяло виникненню в середині XIX ст. та активному розвитку у першій половині XX ст. окремого напрямку в у дослідженні економічних криз та циклів – *«аграрної теорії ділових циклів»*.

Вивчення впливу сільського господарства на коливання загальної ділової активності має тривалу історію, починаючи з часів, коли сільсько-господарський сектор мав велику питому вагу в економіці багатьох країн та робив неможливим будь-який аналіз сукупної ділової активності, ігноруючи сільське господарство. Для порівняння: питома вага сільсько-господарського виробництва у валовому національному продукті (ВНП) США у 1890 р. складала 24% (сьогодні - близько 2%), кількість зайнятих у сільському господарстві у 1890 році - 39% (сьогодні - менше 2%) [16, р.10]. В Україні впродовж останнього десятиріччя в галузево-секторальній структурі національної економіки суттєво знизилася питома вага сільського господарства – у 2,2 рази і становить приблизно 10 % ВВП, проте аграрний сектор відіграє важливу роль у національній економіці [4].

Аналізуючи динаміку основних макроекономічних показників в Україні, фахівці часто наголошують, що стан справ у сільському господарстві є визначальним. Важливими чинниками пожвавлення економіки у 2013 році були збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва та високий внутрішній споживчий попит. У 2013 році зібрано найбільший урожай зернових культур за всю історію незалежності України (63 млн т), що зумовлено як зростанням урожайності (майже на 28% порівняно з 2012 роком), так і збільшенням площі збирання (на 6,8%) [3]. За таких умов дослідження коливань обсягів сільськогосподарського виробництва як одного із чинників коливань ділової активності у вітчизняній економіці і виявлення можливих важелів для пом'якшення негативних наслідків цих коливань залишається актуальним.

Ще у 1840 р. Дж.Вілсон видав невелике дослідження «Коливання грошей, торгівлі, виробництва відносно хлібних законів», в якому зазначив, що причиною виникнення періодичних повернень періодів пожвавлення та спаду у торгівлі є «величезні коливання сум, які поступають як платня за життєві необхідності або, іншими словами, коливання ціни їжі» [20, р.10]. Твердження, що причиною промислових криз є неврожаї повторювалась багатьма економістами. Наприклад В.Беджгот, стверджував, «що найтипівіший випадок, коли пригнічений стан однієї галузі викликає такий же стан всіх інших, є землеробство» [11, р.472].

Тривалий час в економічній теорії не було однозначного підходу до пояснення причинного взаємозв'язку між змінами стану сільського господарства та загальними економічними циклами. Вважаємо, що у розвитку аграрної теорії ділових циклів можна виокремити три підходи.

1. Представники першого підходу (В. Джевонс, Г. Джевонс, Г.Л. Мур), пояснювали коливання макроекономічної активності існуванням подібних періодичних коливань сільськогосподарського виробництва, які, у свою чергу, зумовлені переважно коливаннями врожайності.

2. На початку ХХ ст. М. Туган-Барановський, В. Тимошенко, С. Первушин, А. Пігу, Д. Робертсон, А. Шпітгоф та ін. поглибили дослідження аграрної теорії економічних циклів за допомогою поглиблення аналізу макроекономічних процесів, виявленню макроекономічних диспропорцій як чинника макроекономічної нестабільності сформувавши другий підхід у розвитку аграрної теорії ділових циклів. Вчені, зокрема, прийшли до висновку, що встановлена попередниками строга періодичність коливань обсягів випуску сільськогосподарського виробництва насправді не може бути єдиною та обов'язковою причиною виникнення сукупних коливань ділової активності.

3. Представники третього підходу, серед яких переважно американські економісти, такі, як Е. Гансен, Дж.М. Кларк, Т.В. Шульц та ін. заперечують, що коливання обсягів сільськогосподарського виробництва можна вважати головною причиною економічних циклів. Після Великої депресії 1930-х рр., більшість вчених-теоретиків ділових циклів ігнорували чи обмежували роль та значення сільськогосподарського сектору у поясненні економічних збурень. Дж.М. Кларк і В.С. Мітчел, наприклад, підкреслювали, що хоча сільськогосподарські чинники безперечно відіграють важливу роль у деяких загальних ділових циклах, але цей фактор не є визначальним та головним у поясненні усіх криз [8; 14].

Ці три підходи не обов'язково заперечують один одного, а радше доводять. У твердженнях прихильників другого та третього поглядів очевидно не так багато теоретичних розбіжностей. Проте існує суперечка, чи вплив сільськогосподарських коливань може бути кількісно відображеним в економічних показниках.

Згадані вище вчені належали до різних авторитетних наукових напрямків у дослідженні ділових циклів. Проте, вони не ігнорують сільськогосподарські фактори, а комбінують їх з іншими чинниками у інтегрованій але гнучкій моделі, в якій визначальними є монетарні, інвестиційні, психологічні інноваційні та ін. чинники.

В.П. Тимошенко, не заперечує науково обгрунтованого твердження, що закономірності та причини виникнення послідовності фаз ділового циклу, починаючи з фази піднесення, можуть бути пояснені дією внутрішніх сил економічної системи. Але твердження про те, що причиною економічного піднесення є попередній цикл через дію внутрішніх механізмів, і що сама депресія створює умови, необхідні і достатні для підйому в економіці є непереконливою. «Навіть якщо теорія самоevolюції циклів була прийнята, теорія самодостатності циклів не може вважатися зайвою. Хоча внутрішні чинники циклу можуть пояснити еволюцію ділової активності від однієї фази циклу до іншої після початку піднесення, вони не можуть пояснити появу нового циклу» [6]. Без сумніву, депресія створює сприятливі умови для настання піднесення. Однак причиною піднесення та настання нового циклу на думку В.П. Тимошенка є чинники екзогенного характеру у поєднанні зі сприятливими умовами, які виникли під час депресії. В.П. Тимошенко стверджує, що таким одним з найважливіших чинників є сільське господарство. Вченим було продемонстровано існування коливань в обсягах сільськогосподарського виробництва, які є важливим чинником, що впливає на загальні ділові цикли. В.П. Тимошенко проаналізував та оцінив: (1) зміни відношення сільськогосподарських цін до промислових цін; (2) вплив обсягів врожаїв на купівельну спроможність сільськогосподарських виробників, зокрема стосовно продукції промисловості; (3) вплив коливань врожайності на коливання експорту сільськогосподарської продукції країн, у яких питома вага сільського господарства у ВВП є значною. Виникнення циклічності у їх платіжних балансах, що, в свою чергу, впливає на купівельну спроможність цих країн, необхідну для придбання промислових товарів, вироблених як вітчизняною промисловістю, так і за кордоном [19].

Вчений заперечував висновки В. Персонса [15] про відсутність циклів обсягів врожайності, і на основі статистичного аналізу фактичних даних в США за період з 1866 р. до 1926 р., продемонстрував наявність «регулярних циклів врожайності, регулярність яких є не менше виявлена, ніж у виробництві чавуну» [18, р.6].

Проаналізувавши статистичні данні загальної вартості врожаю десяти головних сільськогосподарських культур США, В.Тимошенко доводить, що коливання загальної вартості врожаїв співпадають з

коливаннями індексу сільськогосподарських цін цих врожаїв, і що коливання сільськогосподарських цін також демонструють певні загальні тенденції стосовно всіх інших цін в економіці в цілому. Зокрема, коливання сільськогосподарських цін може бути розглянуто відносно загальних економічних циклів [18, р.15-16].

Якщо цикли сільськогосподарських цін є генеровані циклами обсягів сільськогосподарського виробництва, тоді особливо важливо порівняти їх із циклами цін на продукцію промисловості. Такі порівняння демонструють, що, хоча і промислові і агрокультурні цикли проходять в одному і тому ж напрямку, їхня тривалість і амплітуда коливань є відмінною. В. Тимошенко порівняв індекси агрокультурних та промислових цін за певні періоди часу, особливо зосередивши увагу на періодах економічних криз та піднесень.

В. Тимошенко дійшов висновку про те, що відношення індексу цін на сільськогосподарську продукцію до індексу цін на продукцію промисловості (назване нами «індексом Тимошенка») демонструє певну періодичність [18, р.15-16]. Вчений довів, що низький рівень відношення цін на сільськогосподарську продукцію до промислових цін в основному передуює або навіть співпадає з періодом економічного поживлення. Високий рівень цього відношення співпадає часто з періодом піднесення та фінансового обмеження, і передують чи співпадають в часі із настанням періоду рецесії. оскільки збільшення різниці між ціною кінцевого продукту промисловості і ціною на сировинні матеріали (в цьому випадку на сільськогосподарську сировину), буде сприяти збільшенню прибутку промислових підприємств, і навіть, іноді зменшення частки видатків домогосподарств на товари першої необхідності, зокрема на продукти харчування. Тому домогосподарства матимуть змогу більшу частину своїх доходів витратити на продукцію промислового виробництва. Такі висновки свідчать про те, що індекс Тимошенка може бути використаним при аналізі та прогнозуванні коливань ділової активності.

Динаміку реального ВВП в Україні визначають низка чинників як економічного так і політичного характеру. Як свідчать дані таблиці 1, низьке значення індекса Тимошенка як правило передуює економічному поживленню.

Дослідження В. Тимошенка, базоване на глибокій теоретичній базі і прокоментоване численними прикладами з світової економічної історії викликало неабиякий інтерес і наукову дискусію у економічній науці. Адже на той час особливо гостро перед вченими постала проблема подолання кризових явищ в економіці та безробіття.

Таблиця 1 – «Індекс Тимошенка» для економіки України, 2000-2014 рр. [1]

Рік	Індекси цін реалізації сільськогосподарської продукції	Індекси цін виробників промислової продукції	«Індекс Тимошенка»	Темп приросту реального ВВП у відсотках до попереднього року
2000	1,56	1,21	1,29	5,9
2001	1,05	1,01	1,04	9,2
2002	0,87	1,06	0,82	5,2
2003	1,21	1,11	1,10	9,6
2004	1,06	1,24	0,86	12,1
2005	1,08	1,10	0,98	2,7
2006	1,02	1,14	0,89	7,3
2007	1,38	1,23	1,12	7,9
2008	1,10	1,23	0,89	2,3
2009	1,06	1,14	0,93	-14,8
2010	1,30	1,19	1,10	4,1
2011	1,14	1,14	1,00	5,2
2012	1,07	1,00	1,07	0,2
2013	0,98	1,02	0,96	0,0
2014*	1,24	1,32	0,93	-6,8

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Відомий американський економіст-неокейнсіанець Е. Гансен, у одній із своїх праць, дав власну оцінку результатам наукових досліджень В. Тимошенка, і зокрема відзначив, що дослідження В. Тимошенка є найкращим в цій галузі [13, р.62]. Водночас, Е. Гансен поділяв не усі висновки українського вченого. Так, Е. Гансен заперечував положення В. Тимошенка про те, що коливання сільськогосподарських цін в основному залежать від обсягів сільськогосподарського виробництва, і не залежать від стану економіки в цілому і зокрема, від рівня ділової активності у промисловості. «Навпаки, я вважаю, що циклічні коливання цін на сільськогосподарську продукцію є спричинені в основному сильними змінами у попиті на сільськогосподарську продукцію в цілому, що є наслідком зміни купівельної спроможності міських споживачів і промисловості у цілому, у різні фази ділового циклу» [13, р.62-63]. На

нашу думу, висновок Е. Гансена не є бездоганим. Насамперед, він не врахував, що попит на сільськогосподарську продукцію є переважно нееластичним, насамперед на продукти харчування.

Теорія В. Тимошенка не залишила байдужим й іншого відомого вченого – Й. Шумпетера, який у праці «Ділові цикли: теоретичний, історичний та статистичний аналіз капіталістичного процесу» (1939) дав власну оцінку теоретичним висновкам В. Тимошенка [17]. З одного боку, Й. Шумпетер погоджується із В. Тимошенком, щодо неприпустимості применшення значення сільського господарства як чинника економічних коливань, водночас заперечує існування строгої циклічності у сільськогосподарському виробництві, і вважає, що тільки випадкові, надзвичайні зміни врожайності можуть спричинити помітні збурення у макроекономічній активності.

Серед прихильників різних напрямків аграрних теорій, існують більш суттєві розбіжності щодо того, чи надзвичайно високі врожаї співпадають з періодами загального економічного піднесення, і навпаки, чи низькі врожаї корелюють з періодами депресії. Суперечки між вченими з цього питання призвели до фундаментальних відмінностей у визначенні механізму впливу сільськогосподарських коливань на економіку.

У той же час, аграрні теорії стали теоретичним джерелом та підґрунтям розвитку сучасної концепції реальних ділових циклів. Одним із базових положень цих теорій є те, що економічні коливання є здебільшого результатом зміни самого природного рівня виробництва а відхилення фактичного обсягу виробництва від природного рівня незначне. Прихильники – Ф. Кідленд, Е. Прескот, С. Ребело та ін. – переконані, що реальні збурення (новітні технології, коливання цін на нафту тощо), що спричиняють зміни у виробничій функції, є основною причиною виникнення ділових циклів. На сучасному етапі, різке посилення потрясінь, що спостерігались у 70-80-х рр. ХХ ст. продемонстрували нездатність традиційних інструментів макроекономічної політики впливати на рівень ділової активності. Іншими словами, вчені намагаються пояснити ділові цикли не стільки інтернальними чинниками, що зумовлені зокрема порушеннями макроекономічних пропорцій та відхиленнями від стану рівноваги, а і впливом чинників нециклічного екстернального характеру.

Висновки. Теорії, які перебувають на передньому краї сучасної економічної науки дедалі частіше враховують основні положення обох підходів – екстернального та інтернального – для поглиблення нашого розуміння економічних коливань. І це робить макроекономіку цікавою і продуктивною галуззю знання.

Для прогнозування динаміки ділової активності в економіці України доцільно застосовувати «індекс Тимошенка», зважаючи на відносно помітну роль сільського господарства у економіці України. Розрахунки цього індексу підтверджують наявність причинного зв'язку між значенням показника та темпом приросту реального ВВП. У ті роки, коли значення індекса не може служити основою для прогнозування макроекономічної динаміки, виявляється вплив інших чинників. З іншого боку, особлива поведінка індексу може бути зумовлена, на наш погляд, неповним охопленням національною статистикою обсягів сільськогосподарського виробництва внаслідок тінізації економіки та розширення натурального сектора.

Подальшого дослідження потребує дослідження впливу обсягів та доходів у сфері сільськогосподарського виробництва на промисловість та економічне зростання у країнах, що розвиваються із великою часткою сільського господарства у ВВП. Іншою, не менш важливою проблемою для дослідження є подолання циклічності у сільськогосподарському виробництві в умовах посилення глобалізаційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба статистики України: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Злупко С.М. Українська наукова школа економічної кон'юнктури та її вплив на розвиток світової економічної думки / Злупко С.М. // Економіка України. – 1997. – №3. – С.75-82.
3. Монетарний огляд, 2013 рік / Національний банк України; Генеральний департамент грошово-кредитної політики [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2384654>
4. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні : аналіт. доповідь /В.М. Русан, О.В. Собкевич, А.Д. Юрченко. – К.: НІСД, 2012.– 88 с
5. Панчишин С. Макроекономіка: Навч. посібник / С.Панчишин. – К.: Либідь, 2001. – 616 с.

6. Тимошенко В.П. Роль сільськогосподарських коливань у діловому циклі / В.П. Тимошенко // Українська економічна думка: Хрестоматія / Упорядник С.М. Злупко. – Київ: Знання, 1998. – С.397-419.
7. Туган-Барановский М.И. Периодические промышленные кризисы: История английских кризисов; Общая теория кризисов / М.И. Туган-Барановский. – Пг.: Книга, 1923. – 384 с.
8. Clark J.M. Strategic Factors in Business Cycles / J.M. Clark. – N.Y.: NBER, 1935. – 387 p.
9. Dauten C. Business Cycles and Forecasting / C. Dauten, L. Valentine. – Cincinnati etc.: South-Western, 1979. – 484 p.
10. Gordon R.A. Business Fluctuations / R.A. Gordon. – N.Y.: Harper, 1952. – 624 p.
11. Graue E. The Relationship of Business Activity to Agriculture / E. Graue // Journal of Political Economy. – 1930. – Vol.38, No.4. – P.472-478.
12. Hall T.E. Business Cycles: The Nature and Causes of Economic Fluctuations / T.E. Hall. – N.Y. etc.: Praeger, 1984. – 238 p.
13. Hansen A.H. The Business Cycles and its Relation to Agriculture / A.H. Hansen // Journal of Farm Economics. – 1932. – Vol. 14. – P.59-68.
14. Mitchell W.C. Business Cycles: The Problem and its Setting / W.C. Mitchell. – N.Y.: NBER, 1927. – 648 p.
15. Persons W.M. Cyclical Fluctuations of the Ratio of Bank Loans to Deposits, 1867 to 1924 / W.M. Persons // Review of Economic Statistics. – 1924. – Vol.6, No.3. – P.260-283.
16. Rucker R.R. Agriculture and Business Cycles / R.R. Rucker, D.A. Summer // Business Cycles and Depressions: An Encyclopedia / Ed. by D. Glasner. – N.Y., L.: Garland, 1997. – P.10-12.
17. Schumpeter J.A. Business Cycles / J.A. Schumpeter. – N.Y., L.: McGraw-Hill, 1939. – Vol.1. – 448 p.
18. Timoshenko V.P. The Role of Agricultural Fluctuations in the Business Cycle / V.P. Timoshenko // Michigan Business Study. – 1930. – Vol. 2, No.9. – 89 p.
19. Timoshenko V.P. World Agriculture and the Depression / V.P. Timoshenko // Michigan Business Studies. – Vol.5, No5. – P.539-663.
20. Wilson J. Fluctuations of Currency, Commerce and Manufactures referable to the Corn Laws / J. Wilson. – London: Longman, 1840. – 148 p.